

בס"ד, יום ראשון כה' תשרי תשע"ב

שם: _____

זמן: _____

מבחן שבועי מסכת בכורות לו – מג (136)

א. (1 מי הם המתירים את הנדר (פרט)? (2 המוכר לחבירו ונמצא שמכר לו דבר האסור באכילה, כיצד ינהגו בענין התשלום, ומדוע? וכיצד הדין היכא דמכר הקונה האיסור לגוי ולא אכלו בעצמו? (3 מה חשיב "מום" לשחוט עליו את הבכור, ומהיכי ילפינן לה? ואלו מומין מפורשים להדיא בתורה, ומדוע נתפרשו אלו המומין?

ב. (1 איזה אופן של חסרון או סדק או נקב באוזן נחשבים למום, והאם אף באדם נאמרו מומין אלו, והאם בכל שיעור של נקב דינו שווה? (2 מה הוא שיעור החסרון בשדרה ובגולגולת המבואר בסוגיין, ולמאי נפקא מינה? (3 מה הוא שיעור החלון בין בית לבית כדי להעביר טומאה מן בית זה לבית זה?

ג. (1 כלי חרס שאין לו תוך, מה דינו לענין טומאה מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע? וכיצד הדין "בהנך דחזי למדרסות", ומדוע? (2 כלי עץ או מתכת שאין להן תוך, מה דינן לענין טומאה, ומדוע? והאם בגוונא דיש להם תוך דינם שוה, ומדוע? (3 באר את כוונת הגמ' "וצריך אתה להתלות עלה כחזקיה אבי עיקש"!

ד. 1) באיזה אופן "דק" שבעין חשיב מום (פרט)? 2) האם חוט מן הלבן שבעין היוצא לשחור או חוט מן השחור שבעין היוצא ללבן חשיב מום קבוע, ומדוע? ואי נימא דחשיב מום קבוע האם משכחת לה רפואה, ומניין? 3) באיזה אופן מים שבעין חשיבי מום קבוע, וכמה זמן בעינן שתשהה בעין כדי להחשיבו מום קבוע? והאם לאחר שהוברר שהוא מום קבוע אף למפרע נחשב הוא כמום קבוע, ולמאי נפקא מינה?

ה. 1) כמה זמן בעינן שישהה ה"חורזור" בעין כדי להחשיבו מום קבוע? והאם בעינן לראותו כל זה הזמן, ומדוע? 2) מה הן המומין שנאמרו בחוטם ובשפה? 3) מה דינן של חוטי השיניים שבאמצע הפה שנפגמו או שנעקרו? ומה דינן של חוטי השיניים הפנימיות שנפגמו או שנעקרו? 4) בהמה שיש לה רק כוליא אחת האם בשרה לקרבן, ומדוע? ומה דינה לענין בכור, ומדוע?

ו. 1) עד אימתי צריך להקפיד שלא יהיה בבהמת הקדשים מום, ומניין? 2) מה דין מעוך וכתות נתוק וכותות בגיד ובביצים לענין מום, ולענין איסור עשייתן? והאם אפשר להוכיח מינה לנידון אי חסרון אבר מבפנים הוי חסרון, ומדוע? 3) מה הם המומין שנשנו במתניתין בזנב? 4) מה הוא שיעור "האצבע" שאמרו חכמים, ולענין מה נשנה שיעור זה?

ז. 1) בהמה שיש לה שני כיסים וביצה אחת או כיס אחד ושתי ביצים, האם חשיב מום, ומדוע? וכיצד הדין היכא דהביצה נמצאה שלא במקומה? 2) בעלת חמש רגלים או שלש, או בהמה שנשמטה יריכה האם נפדית ונאכלת במומה, ומדוע? 3) בהמה שגלגל עיניה דומה לשל אדם, האם חשיב מום, ומדוע? 4) בהמה שלחי העליון דירה עורף על התחתון, או דהתחתון עורף על העליון, האם חשיב מום (פרט)?

ח. (1) כיצד צריך להראות זנב הגדי וזנב הטלה וזנב העגל כדי שלא יחשב מום? (2) בכור שפיו בלום או אוזניו כפולות, האם חשיב מום? (3) יבלת בעינו או בגופו, האם חשיב מום לענין לפוסלו בפנים או להתירו בחוץ, ומדוע?

ט. (1) כמה מיני "גרב" ו"חזזית" ישנם, ומנלן? והאם חשיבי מום, ולמאי נפקא מינה האי מומא? (2) האם זקן חולה ומזוהם חשיבי מום, ומנלן? והאם אפשר ללמוד חר מחבריה, ומדוע? (3) האם "חרוץ" במקום בשר או במקום עצם חשיב "מום", ומדוע?

י. (1) כיצד יש לנהוג עם בכור אנדרוגינוס לענין קדושת בכורה, ולענין אכילתו במדינה, ומדוע? (2) המקדיש אנדרוגינוס לעולה או לשלמים, האם חלה עליו קדושה, ומדוע? (3) האם אתי קרא למעוטי ספיקא? (4) האומר על אנדרוגינוס או על טומטום "ערכו עלי", האם חייב בערכו, ואי נימא דחייב כמה ערך חייב, ומנלן?

יא. (1) מה הם הדעות המבוארות במתניתין גבי בכור טומטום לענין קדושת בכורה ולענין אכילתו במדינה, ומדוע? והאם יש נפקא מינה מהיכן מטיל מים, ומדוע? (2) המקדיש טומטום לעולה או לשלמים, האם קדושתו חלה? ואי נימא דחלה האם עושה תמורה? (3) המולק קרבן עוף טומטום ואנדרוגינוס, האם מטמא בגדים אבית הבליעה, ומדוע?

יב. 1) כיצד הורה רבי אילעא לדינא בענין בכור טומטום המטיל מים במקום נקבות, ומדוע הורה הכי? והאם כולי עלמא הודו להוראתו, ומדוע?
2) אדם טומטום שקידש אשה ומת, האם אשתו זוקקה ליבום וחליצה? באר במה תלוי הנידון! והאם הוא עצמו חולץ ומייבם לאשת אחיו, ומדוע? וכיצד הדין היכא דעבר וחלץ לאשת אחיו?

יג. 1) האם המומין שנאמרו גבי בהמה פוסלין אף את האדם מן העבודה, ומנלן? והאם למאן דאמר מופנה מצד אחד למידיים ומשיבים נמי אמרינן הכי? 2) האם יש באדם מומין או פסולין נוספים על אלו שנאמרו בבהמה, ומנלן? 3) האם אפשר ללמוד את פסול המומין באדם בבכור ובבהמת קדשים מהדרי, ומדוע?

יד. 1) כיצד צריך להראות מראה ראשו של הכהן כדי שיוכשר לעבודה, ומה דינו אם עבר ועבד בלא שנשלמו אלו התנאים? 2) מה דינו של כהן קרח שעבד עבודה בבית המקדש, והאם באופן שישנה שורה של שערות מלפניו או מאחוריו דינו שונה, ומדוע? 3) לאלו מומין כיוונה התורה ב"או גבן" הנאמר גבי מומי אדם? והאם משכחת לה בבהמה הנך מומי, ואי נימא דמשכחת לה, מה דינה של בהמה זו?

בהצלחה!

תשובות למבחן בכורות לו מג

א. (1) חכם מתיר את הנדר לבדו. ובמקום שאין חכם לדעת תנא קמא סגי בשלשה הדיוטות. ולדעת רבי יהודה בעינן שיהיה אחד מהן חכם ולגירסת רש"י בעינן כגון רב נחמן, וכתבו התוס', דאף להאי גירסא לא בעינן דווקא מומחה. ואלו השנים יהיו לכל הפחות מסברי להו וסברי.

(2) לדעת תנא קמא, חייב המוכר להשיב את הדמים ללוקח, דקנסוהו הואיל וספי ליה איסורא. אבל אם הלוקח מכרן לגוי, אין הלוקח חייב אלא בדמי האיסור, ואת שאר הדמים מחויב המוכר להשיב ללוקח. ולדעת רבי שמעון בן אלעזר, דווקא בדברים שהנפש קצה בהן חייב להשיב לו הדמים. אבל בדברים שאין הנפש קצה בהן ואילו היו ביד המוכר היה אפשר לתקנם, כגון בכור שהיה בו מום במקום שחיסה דאי לאו דשחטו היה יכול להראותו לחכם ואליבא דרבי יהודה דיכול להראות אף לאחר מיתה, או טבלים שהיה יכול להשאל עליהם, או תערובת יין נסך ביין כשר שהיה יכול למוכרה לגוי מלבד היין נסך, הלוקח חייב לשלם הדמים למוכר.

(3) מום היינו דווקא במקום גלוי ואינו עובר. וילפינן לה מדכתיב "פסח או עור" וכתוב "כל מום רע" לריבויא כל מומין דבגלוי שמנוולו דהוי מום. ומכל מקום בעינן שלא יהיה עובר, וילפינן לה או מקל וחומר, דאם אינו נפדה מחמת מום זה כדילפינן מדכתיב "אשר לא יקריבו ממנו קרבן לה'", כל שכן שאינו נשחט על מום זה. אי נמי, מדכתיב "פסח או עור" ילפינן לה. ואף למאן דאמר דילפינן לה מקל וחומר, מכל מקום בעינן לפסח ועור, דאי לאו הנך הוי ילפינן ממום רע אף מום עובר לאפוקי מן הקל וחומר, וכן מומין שבסתר הוי מרבינן מינה אי לאו פסח ועור.

ב. (1) שיעור הסדק הוא בכל שהוא, ושיעור הפגימה הוא כדי חגירת ציפורן, ושיעור הנקב הוא בכעדשה ולדעת תנא קמא הוא כשיעור של מלא כרשינה. ומומין אלו נאמרו אף באדם, אלא דבאדם אף נקב כל שהוא של מחט נמי פוסלו מן העבודה, ואמרינן דאף בבכור לפוסלו מהקרבה סגי אף בנקב כל שהוא, ודווקא לשוחטו בחוץ בעינן שיעורא דמלא כרשינה או כעדשה.

(2) בשדרה לבית שמאי החסרון הוא בשתי חוליות, ולבית הלל בחוליא אחת. ובגולגולת, לבית שמאי כמלא מקדח, ואמרינן דאירי בכמלא מקדח וחיסומו [דנכנס ויוצא בו המקדח בריוח]. ונחלקו רבי מאיר ורבנן באיזה מקדח אירי, דלרבי מאיר אירי במקדח קטן של רופאים, ולרבנן אירי במקדח גדול של לשכה. ולבית הלל השיעור הוא כדי שינטל מן החי וימות והיינו כמלא סלע [והיינו סלע סתם ולא סלע נירונית שהיא גדולה כשיעור מקדח]. ונפקא מינה לענין טומאת אוהל, דהדין הוא דסתם עצם אינה מטמאה באוהל, מלבד שדרה וגולגולת כשהן שלמים.

(3) חלון שנעשה בידי אדם בעינן שיהיה כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כסלע נירונית. והנעשה מאיליו בעינן שיעור יותר גדול ודווקא אם יש בו כמלא אגרופו של בן אבטיח מעביר הוא את הטומאה.

ג. (1) כלי חרס בלא תוך אינו טמא כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן, דהא כתיב להדיא בתורה דבעינן תוך. ואף משום מדרס לית ביה, דהא לא חזי למדרסות דהרי אם ישב עליו אדם ישבר.

(2) אם נטמא בטומאה דאורייתא, אם יש לו תוך הרי טמא בין מתוכו ובין מגבו, ואף אם אין לו תוך, אם ראוי הוא למדרסות מטמא אף בלא תוך, אבל בכלי עץ אם אינו ראוי למדרסות אינו מטמא מדאורייתא, דהא הוקש לשק דמה שק יש לו בית קיבול אף כלי עץ אינו מטמא בלא בית קיבול. ובכלי מתכות שפיר מקבל טומאה אף בלא בית קיבול. ואם נטמא במשקין דכל טומאתן היא מדרבנן בעלמא דגזרו אטו משקה הזב, הקילו בו דאם יש בו תוך דינו ככלי חרס דרק מתוכו מקבל טומאה ואם נגע בגבו אין תוכו טמא, ובאין לו תוך השאירוהו אדין דאורייתא דכלי עץ מטמא בין מגבו ובין מתוכו, דסגי בהיכר דעבידנא ביש לו תוך.

(3) רש"י פירש, דיכול אתה לסמוך על דבר זה [דמלא מקדח דקאמרי בית שמאי בחסרון גולגולת במקדח וחיסומו קאמר] כעדותו של חזקיה אבי עיקש שלא היה מי שנחלק עליו. והתוס' פירשו, דכי היכי דבעדותו של חזקיה אבי עיקש לא היו יכולים לכוון דבריו עד דתירצו לה, כן נמי בדבריהם דבית שמאי במלא מקדח יש לתרץ דבריהם ליישבם.

ד. (1) דק שחור, אם הוא משוקע הרי זה מום ואם אינו משוקע אלא צף לא הוי מום. ודק לבן, משוקע אינו מום והצף הרי הוא מום. (2) לדעת תנא דמתניתין, דווקא חוט מן הלבן הנכנס בשחור הוי מום, אבל שחור הנכנס בלבן אינו מום משום דהלבן דבעין לאו עין הוא אלא שומן העין מיקרי. ולדעת רבי יוסי אף שחור הנכנס בלבן הוי מום, והיינו "תבלול" דהוא דבר המבלבל את העין. וכתבו התוס' דאף מום קבוע שייך שתהיה לו רפואה, וכדחזינן בברוקתא דאף דאמרינן בסוגיין דהוי מום קבוע מכל מקום יש לו רפואה, דכל דאינו מתרפא מאיליו חשיב מום קבוע.

(3) באופן שהאכילתו לרפואה כגרוגרת תבואה של לח משדה בעל ואחריה יבש משדה הבעל, ואיכא ספק בגמ' אם בעינן דווקא לח בזמן הלח ויבש בזמן היבש או תרוויהו בהדידי, וכן איבעיא להו אם דווקא בתחילת אכילתו או בכל סעודה וסעודה, והאם דווקא קודם אכילה או קודם שתיה, או דווקא שיהיה עם חבירו ודווקא מותר ודווקא בשדה או לכל הפחות בגינה. ובעינן שתהיה בו לכל הפחות שמונים יום. ואיבעיא לפנחס אחוה דמר שמואל האם אף למפרע התברר שהוא מום קבוע, ונפקא מינה לענין קרבן מעילה.

ה. (1) לדעת תנא דמתניתין בעינן שמונים יום, ולדעת רבי מאיר בברייתא סגי בארבעים יום. ולא בעינן לראותו כל הזמן אלא סגי ב"משולשין", ולרש"י היינו שיחלקו הזמן לשלש חלקים ויבדקו בסוף כל חלק. והתוס' ביארו, דיבדוק בתחילה בסוף ובאמצע. והיינו משום דרכו לעבור באלו הזמנים אם אינו קבוע.

(2) גבי חוטם מבוואר במתניתין שניקב ושנפגם ונסדק. ובגמ' הוסיפו דהוא הדין נקבו חוטמין זה לזה מבחוץ. ובשפה נמי מבוואר במתניתין דניקבה ונסדקה, ואמרינן בגמ' דהיינו דווקא חודה של שפה ולא רוחבה.

(3) לדעת תנא קמא, אם נפגמו או נגממו לא הוי מום לפי דלא הוי מום שבגלוי, אבל נעקרו הוי מום ושוחטין עליו. ולדעת רבי יהושע בן קפוצאי אף בנעקרו לא שחטין עליה בחוץ אבל נפסלו בפנים. ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס אין בהם כלל משום מום ואף לא נפסלו מעל גבי המזבח. וכן דינם של חוטי הפנימיות שנפגמו נגממו או נעקרו. [אבל בחיצונות אפילו נגממו או נעקרו הוי מום גמור].

(4) לענין בכור לא חשיב מום משום דלא הוי מום שבגלוי, ומהאי טעמא אף לא מהני לפדות עליו קדשים. ולענין איסור הקרבתו משום מחוסר אבר מצינו ביה פלוגתת הברייתות, ואמרינן או דנחלקו אי חסרון אבר מבפנים הוי חסרון, או דכולי עלמא מודו דהוי חסרון, אלא נחלקו אי שייך דמתחילת ברייתה תהיה עם כוליא אחת ואינו חסרון, אי נמי כולי עלמא מודו דלא משכחת לה הכי מתחילת ברייתה וכן חסרון אבר הוי חסרון, והברייתא דהתירה איירי בנחסר לאחר קבלה.

1. (1) צריך להקפיד רק עד שעת קבלת הדם, כדילפינן מדכתיב "ולקח מדם הפר" ודרשינן הפר שהיה כבר. אבל לאחר הקבלה ליכא נפקותא, דהא שנינו דסגי שישתייר כזית בשר או חלב כדי זריקת הדם, ומבואר דלא קפדינן בחסר.
- (2) לדעת רבי יהודה כולוהו משכחת בין בגיד ובין בביצים, ומסקינן דאינו ראייה דחסרון אבר מבפנים הוי חסרון, אלא שפיר ניכר הוא אף מבחוץ. ולדעת רבי אליעזר בו יעקב כולוהו רק בגיד, דאילו בביצים אינו ניכר טפי מבחוץ, דהא פעמים דאף בלאו הכי נראה כאילו כרותין או מעוכין. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הוי נמי בביצים דהא ליתנהו, אבל נתוק וכתות דעדיין מחוברין לא הוי מום אלא בגיד, דאילו בביצים כיון דעדיין מחוברין לא הוי מום. ולענין איסור גרימתן ודאי דאסור בכל גווני בין בגיד ובין בביצים, דהא אפילו שתיית כוס עיקרין אסורה.
- (3) נפגם הזנב מן העצם, וכן שראש הזנב מפציל את העצם, ולרש"י היינו דראשו התלוי נקלף עורו ובשרו ונראה בו העצם, ולתוס' היינו דראש הזנב מפורצל לשני עצמות. וכן שיש בשר בין חוליא לחוליא.
- (4) שיעור האצבע הוא בגודל דיש ממנה ארבע בטפח, ונפקא מינה לענין חוטי ציצית דנחלקו בית שמאי ובית הלל כמה תהיה משולשת [או כמה תהיה תלויה למטה מכנף הבגד. או כמה תהיה גדיל לבד מן הענף] האם הוא ארבעה אצבעות או שלשה. או לענין הא דאמרינן דבבית המקדש היו שתי מדות יתירות על האמה אחת חצי אצבע ואחת אצבע שלימה. או לענין הא דשנינו במומי הזנב דיש בשר מלא אצבע בין חוליא לחוליא.
2. (1) לדעת תנא קמא הוי מום בכל גווני דהא חסר. ולדעת רבי ישמעאל, אם יש שני כיסים בידוע שיש אף שתי ביצים. אבל כיס אחד עם שתי ביצים הוי מום. ולדעת רבי עקיבא יש לבדוקו על ידי דמושיבו על עכווה לראות אם הביצים יצאו. ואם נמצאה שלא במקומה אלא דבוקה בכסלים, לדעת רבי עקיבא נמי כשר. ולדעת רבי יוחנן בן גוריון חשיב בעלת מום.
- (2) אם הוא במקום הידיים חשיב מום ונשחטת ונאכלת. אבל במקום הרגליים, הוי טריפה ואסור לאוכלה. ואם נשמטה יריכה, אם לא איעכול ניבי הוי רק מום ונאכלת, אבל אם איעכול ניבי הוי נמי טריפה ואינה נאכלת. והתוס' כתבו דאיכא מאן דאמר דהוי טריפה אף דלא איעכול ניביה. אבל אם נולדה כך מתחילת ברייתה כולי עלמא מודו דהוי רק מום ולא הוי טריפה.
- (3) לדעת תנא קמא כלל לא חשיב ליה מום. ולדעת איליא, אם הוא עגול כשל אדם בשחור, לא חשיב מום משום דהכי דרכו להיות כשל אדם. אבל דומה בלבן לשל אדם חשיב מום.
- (4) לחי עליון עודף על התחתון רק לדעת איליא הוי מום, דהיינו פיו דומה לשל חזיר. אבל תחתון עודף על של עליון, מבואר במתניתין דכולי עלמא מודו דהוי מום. ומסקינן דהיינו דווקא היכא דעצם הלחי התחתון עודפת, אבל אם אין בה עצם אלא דשפתו התחתונה עודפת על העליונה, לא הוי מום.
3. (1) זנב הגדי צריך להיות שתי חוליות ושלא יהיה עגול אלא רחבו יתר על עוביו. חזב הטלה צריך להיות שלש חוליות. חזב העגל צריך להגיע לארכוב, והיינו מקום חיבור השוק עם הירך דבגמל הוא ניכר מבחוץ.
- (2) פיו בלום לרש"י בפירוש קמא היינו פיו קצר, ואם הוא מחמת שאין לו רויח בפה אינו מום, אבל אם הוא מחמת העצם, והיינו דהלחיים אדוקות ואיני יכול לפתוח פיו, וכשאוכל מרחיב השפתיים הוי מום. ולפירוש בתרא, פיו בלום היינו פיו נפוח, ואם הוא מחמת הרוח לא הוי מום, אבל אם הוא מחמת העצם שהיא עבה הוי מום. ואונוני כפולות אם הוא בעצם אחד הוי מום, אבל בשתי עצמות לא הוי מום.
- (3) יבלת שיש בה עצם בכל גווני הוי מום. ואם אין בה עצם, בגופו אינו מום אלא תלתול בשר בעלמא הוא. ובעינו, אם יש בה שער הוי מגונה ואינו נשחט במקדש אבל גם לא במדינה. ואם אין בה שער הרי נשחט אף במקדש. ולרש"י איירי אף בלבן שבעין, והתוס' כתבו דהאי חילוקא לא הוי אלא בשחור, אבל בלבן ליכא כלל מום.
4. (1) יש שלשה מיני גרב, יש גרב לח מבפנים ומבחוץ, שיש לו רפואה ועליו קטני במתניתין דאין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה. ויש יבש מבפנים ובחוץ דאין לו רפואה, והיינו גרב דכתיב בתורה גבי מומין, דעליו שוחטין אף במדינה. ויש גרב יבש מבפנים ולח מבחוץ דאף לו אין רפואה, והיינו גרב דכתיב בקלות, דהא מדכתיב אף "חרס" דהוא יבש, על כרחך דגרב דכתיב התם היינו לח. ויש שני מיני חזוית, דיש חזוית המצרית דהיא הנקראת בתורה ילפת שמלפת את האדם עד מותו, ויש חזוית סתם דעליה קטני במתניתין דאין שוחטין עליה לא במקדש ולא במדינה.
- (2) זקן מוזהם וחולה לא חשיבי מום, אבל מכל מקום אין שוחטים אותן במקדש, וילפינן לה מדכתיב "מן הצאן" "מן הכבשים" "ומן העיזים". וליכא למילף חד מחבריה, דהא חולה סופו להבריא, ומאידיך זקן הא היינו אורחא, ומוזהם לא יליף מינייהו משום דשאני הם דכחשי, ומאידיך הוא מאיס ואין ללמוד ממנו לשאר.
- (3) חרוץ במקום עצם היינו "חרוץ" דכתיב בתורה. אבל חרוץ במקום בשר, לדעת תנא קמא לא הוי חרוץ, ולאביי הוי משום דכתיב חרוץ דומיא דשבור. ולרבא הוי מהא דאמר תורה "או גרב" ואי נימא דחרוץ בבשר נמי הוי מום, כל שכן דגרב דהוי נמי מאיס הוי מום דהא לעולם הנגע עמוק מן העור ואיכא ביה חרוץ. אמנם לדעת רבי ישמעאל שייך שיהיה חרוץ במקום בשר, כגון חרוץ דנקבות אצל אנדרוגינוס דלהאי גיסא דהוא זכר האי חרוץ הנקבות דאית ביה הוי מום. והוסיפו התוס' בעמוד ב', דאי ילפינן מקרא למעט אנדרוגינוס, אתי קרא למימר דשייך חרוץ אף שלא במקום עצם.
5. (1) לדעת תנא קמא אנדרוגינוס הוא ספק זכר וחייל עליה קדושת בכורה, ספק נקיבה ולא חייל עליה קדושת בכורה. ולהכי אינו נשחט במקדש ואף לא במדינה. ולדעת רבי ישמעאל הוי מום ושוחטין עליו במדינה, ואיבעיא לן האם פשיטא ליה דזכר הוא וחייל עליה קדושת בכורה אלא דמומו עמו ולוקה עליו משום גיזה ועבודה. או דמספקא ליה אי זכר אי נקיבה, ומכל מקום סבר דאף להאי גיסא דהוא זכר הרי מומו עמו. ולדעת רבנן בתראי, כלל לא חייל עליה קדושת בכורה משום דבריה בפני עצמה הוא.
- (2) לענין עולה ילפינן בברייתא מקרא יתירא דאינו קדוש בקדושת עולה. ואמרינן דהאי ברייתא על כרחך לא סברה דספק זכר ספק נקיבה הוא, דכיון דכלפי שמיא גליא לא הוי ליה למעט מספיקא, ואף אי נימא דאתי קרא לאפוקי משום דהוא משונה, אמאי "מוזכר" יליף למעט. אלא איירי או כרבי ישמעאל דפשיטא ליה דזכר הוי וממעט ליה משום דהוא משונה, או משום דבריה הוי ולהכי אתי קרא למעט. ולענין שלמים נמי ילפינן בברייתא למעטו מדכתיב "אם זכר אם נקיבה", ואמרינן בגמ' דלכאורה אתי כמאן דאמר בריה הוא, דאילו הוי ספק לא הוי ממעט.
- (3) אמרינן בגמ' דלא אתי קרא למעט ספק, וביארו התוס' דהיינו דווקא היכא דכל המין מסופק אם הוא זכר או נקיבה, אמרינן דלא אתי קרא למעט ספק, אלא אם יש שני מיעוטי בין בזכר ובין בנקיבה, דאיכא למימר דמשום דהוא משונה ממעטינן ליה. אבל מין שיש מהם זכר ויש מהם נקיבה כגון טומטום, שפיר אשכחן דאתי קרא למעט.

4) באנדרוויגנוס אשכחן ברייתא דממעט ליה מערכין דכתיב "הזכר" ואיכא נמי מיעוטא דאף כערך נקיבה לא ממעטינן ליה. ואמר רב חסדא דהיינו דווקא באנדרוויגנוס דאיכא למימר דבריה הוא בפני עצמו. אבל טומטום כולי עלמא מודו דהוי ספק זכר ספק נקיבה [והיינו דווקא היכא דמטיל מים במקום נקיבה וכדלקמן], וחייב בערכין, ואולינן לחומרא לדונו כערך זכר.

יא. 1) לדעת רב חסדא כולי עלמא מודו דטומטום הוא ספק זכר וחייל עליה קדושה, ספק נקיבה ולא חייל עליה קדושה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה. והיינו דווקא היכא דמטיל מים במקום נקיבה, דיש להסתפק האם הוא נקיבה, או דשמא נכפפה זכרותו למקום נקיבה. אמנם ריש לקיש (לקמן מב:) סבר דלדעת רבנן בתראי אף טומטום הוי בריה ולא חייל עליה קדושה כלל.
2) לדעת רב חסדא ליכא קרא למעט טומטום מהקדש עולה ושלמים, ובעולה חלה עליו קדושה מספק שמא הוא זכר, ובשלמים דאף נקיבה קדושה, ודאי חייל עליה קדושה. ואף עושה תמורה.
3) המולק עוף טומטום לדעת רב חסדא כיון דוודאי כשר לקרבן הוי מליקה ואינו מטמא בגדים אבית הבליעה. והמולק עוף אנדרוויגנוס, לדעת תנא קמא מטמא הוא בגדים אבית הבליעה כיון דבריה הוא ואינו כשר בעופות. ולדעת רבי אלעזר כיון דלא נאמר בקרא דעוף זכר או נקיבה, אין למעט אנדרוויגנוס, ואף הוא אינו מטמא בגדים אבית הבליעה.

יב. 1) רבי אילעא הורה דאם הוא מטיל מים במקום נקבות הוי חולין גמורים. ומסקינן בטעמו דלא חשש לשמא נהפכה זכרותו למקום נקבות, דלמעוטי לא חיישינן ולא אמרינן הואיל ונשתנה להיות טומטום איתשני אף להא. ורבי יוחנן לא הסכים עמו משום דסבר דדווקא רבנן בתראי הוא דסברי דטומטום נמי הוי בריה, [והיינו כריש לקיש דפליג ארב חסדא לעיל דבטומטום אף רבנן בתראי מודו דהוי ספק], אבל תנא קמא ורבי ישמעאל סברי דטומטום הוי ספק, דאם מטיל מים במקום נקבות שפיר יש להסתפק דשמא זכר הוא אלא דנהפכה זכרותו.
2) נחלקו בהא תרי ברייתות, ואמרינן דנחלקו אי אמרינן הואיל ואיתשני אישתני ושמא סריס חמה הוא וכולי עלמא סברי כרבי עקיבא דאין חולצין ומייבמין לאשתו, או דלא אמרינן הואיל ואיתשני אישתני ויש לחוש לסריס חמה. אי נמי, כולי עלמא מודו דאמרינן הואיל ואיתשני אישתני, אלא דנחלקו אי סריס חמה זוקק את אשתו ליבום וחליצה או לאו. והטומטום גופיה אינו מייבם דהא אינו ראוי להקים שם. ולענין חליצה דידיה, לדעת ברייתא קמייתא שפיר חולץ והיינו דווקא היכא דאין אחר, אבל ביש אחר אין לו לחלוץ שמא אינו זכר. ואמרינן דדעת רבי יהודה דלא יחלוץ אפילו אם נקרע ונמצא זכר משום דוודאי סריס חמה הוא. ואמרינן דלשיטתו אף אם עבר וחלוץ אינו פוסל על שאר האחין. אבל דעת רבי יוסי בר יהודה דהוא רק ספק סריס חמה, ולהכי אם אין אחר יש לו לחלוץ, וכן אם עבר וחלוץ ביש אחר, הרי אסרה אשאר האחיים.

יג. 1) אף המומין שנאמרו בבהמה פוסלין את האדם, וילפינן לה בגזירה שוה דגרוב גרב, דהוי וודאי מופנה דהא מדכתיב ילפת שפיר אפשר ללמוד אף גרב דמאיס טפי. וכתבו התוס' דלרבא לעיל (מא.) דילפינן מגרב דחרוץ במקום בשר לאו חרוץ הוא, לכאורה הוי מופנה רק מצד אחד, אמנם הסיקו דכיון דלדרשתו לא אתי גרב לגופיה שפיר חשיב מופנה.
2) באדם יש פסולים נוספים כגון גבן וחרום דכתיבי באדם ולא משכחת בבהמה. וכן יש פסולין דנפסלו משום דאינו שוה בזרעו של אהרון דהא כתיב "כל איש אשר בו מום מורע אהרון" דילפינן דאם אין שוה בזרעו של אהרון אף בלא מום יש לפוסלו. וכן יש מומין דנפסלו מדרבנן רק משום מראית העין והיינו שמאוסין מלראותן.
3) אי אפשר ללמוד מאדם דשאני אדם שנתרבה במצות, ואף לא מבכור משום דקדושתו מרחם, ואף לא מקדשים משום דקריבין בעצמן ואף בכור לא יליף מינייהו משום דקדושתן מרובה דחלה על כל, ואף מתרי מינייהו ליכא למילף, דמאדם וקדשים ליכא למילף משום דקדושתן מרובה [קדשים בכל, ואדם במצוות]. ומאדם ובכור לא ילפינן משום דקדושתן מאיליהם, ומבכור וקדשים לא ילפינן משום דקריבין בעצמן.

יד. 1) שראשו לא יהיה חד מלמעלה ורחב מלמטה, ולא ראשו חד ונהיה צר למטה, ושראשו לא יהיה משופע לפניו באלכסון, ולא יהיה חסר מאחוריו. וכל אלו פסולם משום אינו שוה בזרעו של אהרון, ולהכי אינו מחלל עבודה אלא עובר בעשה.
2) קרח פסול משום שאינו שוה בזרעו של אהרון ועבר בעשה אבל אינו מחלל עבודה. ואם יש לו שורה של שערות מלפניו נמי פסול. אבל שורה מלאחוריו בין אם יש שורה גם מלפניו ובין אין שורה מלפניו, לא הוי קרח וכשר. ויש לישנא דדוקא אם יש רק מאחוריו הוא כשר, אבל אם יש גם מלפניו או דאין כלל הרי הוא פסול. משום דטפי הוא נוי היכא דיש שורה מאחוריו.
3) מדכתיב "גבן" לדעת רבי דוסא ילפינן לפסול אותו שגביני עיניו גדולים ומוטלים על פניו, ובברייתא בגמ' ילפינן לפסול אותו שיש לו גבינים הרבה, והיינו דאין הפרש בין גבה לגבה. ומדכתיב "או גבן" יליף תנא קמא לפסול היכא דיש לו רק גבה אחת או אין לו כלל גבות. ומומין אלו לא שייכי בבהמה. ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס, אתי לפסול אותו שיש לו שני גבין ושתי שידראות. והא משכחת אף בבהמה.